

*Structurele ontmoeting
verbetert de afstemming en
wederzijdse beeldvorming*

*Kunst en cultuur in het onderwijs is van
belang voor kind en maatschappij*

*Life long
learning is
nodig en
zorgt voor
blijvend
contact
tussen hbo
en werkveld.*

*Er is een tekort aan
professioneel kader
voor de amateurkunst*

VELDGESPREKKEN

*op weg naar structurele uitwisseling
tussen het HBO-kunstonderwijs &
de amateurkunst en kunsteducatie*

*Voortdurende verandering
in de kunstberoepspraktijk
vraagt om nieuwe vaardig-
heden en competenties.*

VOORWOORD

De beroepspraktijk in de sector kunst en cultuur hecht groot belang aan goed hbo-kunstvakonderwijs dat aansluit bij de behoeften van de sector. Omgekeerd streeft het hbo-kunstvakonderwijs naar een goede afstemming van de opleidingen op de beroepspraktijk. Om op landelijk niveau te komen tot een structurele dialoog, zijn er afspraken gemaakt tussen de HBO-raad en de sectorinstituten. Die afspraken hebben we vastgelegd in een convenant. De sectorinstituten organiseren de gesprekken en zorgen voor een representatieve vertegenwoordiging uit het veld. De HBO-raad kijkt wie er vanuit de kunstvakopleidingen aan tafel kunnen zitten. Wezenlijk in de gesprekken is dat inhoud centraal staat. Zoals het zich laat aanzien, zullen de aangekondigde bezuinigingen in de cultuur vragen om een heroriëntatie op de organiserende partners vanuit de beroepspraktijk vanaf 2013.

Vooruitlopend op het convenant heeft Kunstfactor met de HBO-raad veldgesprekken georganiseerd voor de sector amateurkunst en kunsteducatie (binnen en buiten het onderwijs). Het landelijk netwerk kunstvakdocentenopleidingen (KVDO) speelt hierin een belangrijke rol. Twee series van zeven gesprekken hebben een eerste boeiende schets opgeleverd van de ontwikkelingen in het werkveld en de aansluiting daarop vanuit het kunstvakonderwijs. Dit document geeft een impressie van die veldgesprekken. De uitkomsten van de gesprekken zijn bedoeld als start voor structureel overleg in de toekomst en kunnen ook aanknopingspunten bieden voor de veldgesprekken in de andere sectoren van het kunstendomein.

Vincent Assink, voorzitter Sectoraal adviescollege kunstonderwijs
Tom de Rooij, directeur Kunstfactor

juni 2011

INLEIDING

Een optimale aansluiting tussen opleidingen en het werkveld is voor het hele hbo-onderwijs belangrijk, dus ook voor het hbo-kunstonderwijs.

De kunstberoepspraktijk verandert voortdurend en wordt onder invloed van onder meer nieuwe technologie en nieuwe creatieve bedrijfstakken breder. Juist het afgelopen decennium lijken die ontwikkelingen zich nog versneld te hebben. Het gevolg daarvan zijn nieuwe vormen van beroepspraktijk die vragen om nieuwe creatieve vaardigheden, expertises en competenties van afgestudeerden van kunstvakopleidingen.

Voor het kunstvakonderwijs is de aansluiting tussen de opleidingen en de veranderende en verbrede beroepspraktijk een belangrijk punt van aandacht. Of anders gezegd: de aansluiting van de curricula en eindtermen van kunstvakopleidingen bij de competenties die nodig zijn in de sector.

Dit geldt voor zowel de opleidingen tot beroepskunstenaar als de opleidingen die gericht zijn op het veld van de amateurkunst en kunsteducatie en het onderwijs. Om te kunnen inspelen op relevante ontwikkelingen moeten opleidingen voeling houden met het werkveld. Ook voor het werkveld is het nuttig om werkzame relaties met de opleidingen te onderhouden, bijvoorbeeld met het oog op bijscholingen en Life Long Learning. Uiteraard gebeurt dit al, vaak lokaal of regionaal en soms meer incidenteel.

*Voortdurende verandering
in de kunstberoepspraktijk
vraagt om nieuwe vaar-
digheden en competenties.*

Kunstvakopleidingen en het werkveld zijn doordrongen van het belang van ontmoeting en uitwisseling.

CONVENANT

De HBO-raad en de sectorinstituten zijn doordrongen van het belang om het contact tussen opleidingen en werkveld ook op landelijk niveau en meer structureel vorm te geven. Overleg in de afgelopen jaren heeft geleid tot het convenant.

In mei 2010 publiceerde de commissie-Dijkgraaf het rapport “Onderscheiden, verbinden, vernieuwen” in opdracht van de HBO-raad. Een belangrijke aanbeveling van Dijkgraaf c.s. is het bevorderen van verbindingen tussen opleidingen en de praktijk. De kunstvakopleidingen en het werkveld onderschrijven dat belang. Het convenant en de veldgesprekken sluiten aan bij die aanbeveling. Dat de basisinfrastructuur vanaf 2013 wijzigt en een aantal sectorinstituten - zoals het zich nu laat aanzien - zal verdwijnen, doet niets af aan het belang van structurele uitwisseling. Waar nodig zal gezocht moeten worden naar andere partners vanaf 2013.

Met de ondertekening van het convenant bevestigen partijen het belang van contact en spreken zij af structureel contact te concretiseren. In het convenant staan afspraken over onder andere de doelstelling, verantwoordelijkheden, vertegenwoordiging en organisatie van de dialoog.

VELDGESPREKKEN AMATEURKUNST EN KUNSTEDUCATIE

Als voorschot op het convenant nam Kunstfactor in overleg met de HBO-raad het initiatief om twee series veldgesprekken te organiseren in de sector amateurkunst en kunsteducatie (binnen en buiten het onderwijs).

In november 2010 vond de eerste serie van zeven gesprekken plaats. Elk van die gesprekken stond in het teken van één kunstdiscipline (beeldende kunst, dans, muziek, nieuwe media, schrijven en theater). Het zevende veldgesprek richtte zich op de binnenschoolse kunsteducatie. Cultuurnetwerk Nederland was een belangrijke partner voor de organisatie van dat gesprek.

Aan ieder gesprek namen vertegenwoordigers van de HBO-raad en de kunstvakopleidingen deel. Daarnaast waren vertegenwoordigers uit de praktijk uitgenodigd: uit de gesubsidieerde kunsteducatie (vertegenwoordigers van centra voor de kunsten, na overleg met Kunstconnectie), uit de ongesubsidieerde kunsteducatie (vertegenwoordigers van particuliere instellingen) en uit het amateurveld (bijvoorbeeld leiders, regisseurs of dirigenten van amateurgezelschappen).

*Twee series veldgesprekken
geven input voor structureel
overleg in de toekomst*

Op de agenda voor de eerste serie veldgesprekken stond een inventarisatie van de actuele situatie, de te verwachten ontwikkelingen in het veld, en de gevolgen daarvan voor het beroepsprofiel in de sector. In het verlengde daarvan kwamen de benodigde competenties van kunstdocenten aan bod.

Tijdens de tweede serie veldgesprekken in april/mei 2011 bespraken de deelnemers de uitkomsten van de eerste gesprekken. Bovendien kwamen er twee belangrijke vragen naar voren:

Zijn deze veldgesprekken een goede vorm voor structureel overleg?

Welke organisaties en/of instellingen zijn gewenst als deelnemer bij structurele veldgesprekken in de toekomst?

Dit document biedt een impressie van de ruim veertig uur die de veertien veldgesprekken samen duurden. We beperken ons in dit verslag tot een aantal relevante thema's en discussiepunten. Kunstfactor en de HBO-raad willen hiermee input geven voor het vervolg: structureel overleg tussen kunstvakopleidingen en de beroepspraktijk.

WERKVELD EN BEROEPSPRAKTIJK

Het werkveld van de actieve kunstbeoefening is met zijn acht miljoen beoefenaren in alle disciplines groot en divers. Deze cijfers zijn uitgebreid te lezen in 'Amateurkunst - de feiten, Monitor Amateurkunst in Nederland, Kunstfactor 2009 en 2010'. En dan zijn vele leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs die op school met kunst en cultuur bezig zijn nog niet eens meegeteld.

De vraag hoe het werkveld en de beroepspraktijk eruitzien, is essentieel bij discussies over kunstvakopleidingen. Anders gezegd: waar komen afgestudeerden terecht en met welke mensen gaan zij werken? Tijdens de veldgesprekken groeide de lijst met doelgroepen en werkvelden gestaag. In het uitklapschema in het midden van dit verslag geven we een indruk van wat er in de veldgesprekken werd benoemd, zonder dat we de pretentie hebben daarin (al) volledig te zijn.

Het werkveld van de actieve kunstbeoefening is met zijn acht miljoen beoefenaren in alle disciplines groot en divers . En dan zijn vele leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs die op school met kunst en cultuur bezig zijn nog niet eens meegeteld.

Soms bleek een schijnbaar coherente doelgroep bij nadere beschouwing te bestaan uit meerdere doelgroepen met eigen behoeften en beperkingen. Aanvankelijk maakten deelnemers bijvoorbeeld binnen de binnenschoolse kunsteducatie het logische onderscheid tussen primair en voortgezet onderwijs. Menigeen merkte echter op dat verschillende onderwijstypen in het voortgezet onderwijs andere benaderingen behoeven. VWO-leerlingen vragen een andere aanpak dan VMBO-leerlingen en vormen dan ook vanuit het gezichtspunt van kunstdocenten een totaal andere doelgroep.

In de amateurkunst en buitenschoolse kunsteducatie is de variatie zelfs nog groter. Deze doelgroepen lopen uiteen van scholieren en jongeren tot huisvrouwen en (vervroegd) gepensioneerden. En van schilderen, schrijven en nieuwe media tot dans, theater, muziek en vele interdisciplinaire vormen, zoals hiphop en musical. Binnen die groepen bestaat bovendien nog het onderscheid tussen hen die hun kunst op een hoog niveau willen beoefenen en anderen voor wie het sociale aspect vooropstaat. In de beroepspraktijk zien we aan de ene kant docenten, regisseurs en dirigenten die met groepen amateurkunstenaars werken en aan de andere kant docenten die individuele amateurkunstenaars lesgeven en coachen. Dat komt voor in de muziek, maar ook bij bijvoorbeeld schrijven. Sommige schrijfdocenten bieden hun leerlingen individuele feedback via internet.

Een andere benadering van doelgroepen en werkvelden heeft betrekking op de intensiteit waarmee liefhebbers met kunst bezig willen zijn. Naast amateurs die zich in hun kunstdiscipline steeds verder willen ontwikkelen, staan (vooral jonge) mensen die bij voorkeur voor kortlopende projecten kiezen en het liefst met veel verschillende kunstdisciplines kennismaken.

TRENDS EN THEMA'S

Kunstvakonderwijs, kunst- en cultuureducatie en (amateur)kunst wortelen in de samenleving. Wie in deze sector werkzaam is, wordt dan ook nadrukkelijk geconfronteerd met veranderingen in die samenleving. In alle veldgesprekken gingen de gesprekspartners in op een aantal ontwikkelingen die relevant zijn voor de kunst- en cultuureducatie en de amateurkunst.

We noemen hier een aantal thema's en trends die van invloed zijn op het kunstvakonderwijs, de kunst- en cultuureducatie en de amateurkunst:

1. Nut en legitimering van kunst(educatie). De rol van kunst en cultuur kwam in de gesprekken nadrukkelijk aan de orde. In de samenleving staan kunst en cultuur te veel in een apart hokje, zonder dat de waarde ervan voor mens en maatschappij volledig wordt beseft en benut. Vertegenwoordigers uit de binnenschoolse kunsteducatie constateerden een gebrek aan legitimering voor een geïntegreerde plek voor kunst- en cultuur in het onderwijs. Volgens hen is gericht wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van de verschillende vormen van kunsteducatie hard nodig. Die resultaten moeten dan ook gecommuniceerd worden en moeten doordringen tot beleidsbepalers. Ook de waarde van het actief aan kunst doen in de verschillende kunstdisciplines mag veel meer voor het voetlicht komen. Aansluitend op de legitimering werd ook gepleit voor een eenduidige definiëring in het veld van de begrippen kunsteducatie, cultuureducatie en kunst- en cultuuronderwijs.

2. Verzakelijking en ondernemerschap. In de samenleving ligt veel nadruk op kennisontwikkeling en de kenniseconomie. Hierbij blijven kunst en cultuur met hun soft skills meestal buiten beschouwing. Dit is ook in het onderwijs goed merkbaar. Daarnaast komen door de bezuinigingen (amateur)kunst en cultuur in het gedrang. Verschillende gesubsidieerde centra voor de kunsten verdwijnen, het spectrum van kunsteducatieaanbieders wordt diverser en veel docenten gaan aan de slag als zzp'er. Het belang van het eigen ondernemerschap in de beroepspraktijk wordt steeds groter.

Er is diversiteit, interdisciplinariteit en zapcultuur en tegelijk de behoefte aan ontwikkeling in een discipline en verdieping.

3. Zapcultuur en interdisciplinaire kunstbeoefening.

Veel jonge mensen kiezen niet voor een enkele hobby of passie, maar switchen voortdurend. In relatie hiermee staat de behoefte bij veel (jonge) mensen naar interdisciplinariteit. Een dansproject is leuk, maar het wordt nog interessanter als dat wordt gecombineerd met bijvoorbeeld muziek, theatrale elementen of – waarom niet? – het gesproken woord. Tegelijk werd gesignaleerd dat kunst een tegenwicht biedt aan de zapcultuur door voor verdieping en bezinning te zorgen.

4. Breedte en specialisering. In alle gesprekken ging het over de grote breedte en diversiteit van het veld en tegelijk de behoefte aan verdieping en ontwikkeling van talenten in een specifieke kunstdiscipline. In een aantal gesprekken kwam de algemene ‘docent kunst’ ter sprake, met brede competenties, gericht op enthousiasmeren en een interdisciplinaire aanpak. Daarnaast blijven specialisering en verdieping in een kunstdiscipline wenselijk.

5. Veranderende organisatievormen en nieuwe podia.

Veel verenigingen vergrijzen, ledentallen van bijvoorbeeld toneelverenigingen en koren lopen terug. Daar tegenover ontstaan nieuwe vormen van samenwerking en contact, en nieuwe fenomenen met een groeiende populariteit als Schrijvers Cafés, Open Podia en Dance Battles.

6. ‘Nieuwe’ media. Internet is alomtegenwoordig. Sociale netwerken zijn niet meer weg te denken. Amateurkunstenaars zoeken elkaar via internet op, in alle disciplines is het heel gemakkelijk om kunstbeoefening zichtbaar te maken. Technologische ontwikkelingen gaan razendsnel. Dit heeft invloed op de wijze waarop deelnemers binnen kunstdisciplines contact onderhouden en werk openbaar maken. Daarnaast is nieuwe media, of beter mediakunst, een kunstdiscipline met vele uitingsvormen.

HBO-KUNSTOPLEIDINGEN

Het hbo-kunstonderwijs is onderverdeeld in vijf domeinen: Beeldende kunst en vormgeving, Dans, Film en tv, Muziek en Theater. Behalve bij Film en tv omvat elk domein ook een vakgerichte docentenopleiding. Naast deze opleidingen op bachelor-niveau kent het kunstonderwijs een aantal masteropleidingen. Voor het kunsteducatieve veld bestaat er sinds enkele jaren de interdisciplinaire master Kunsteducatie. “Van design, games en reclame tot beeldende kunst, dans en opera. Van pop tot klassiek. Van grafische vormgeving tot community art. Van mode tot multimedia. De sector is divers en leidt op voor een scala aan beroepen variërend van autonoom kunstenaarschap tot meer toegepaste opleidingen op het gebied van design en lerarenopleidingen.” (Bron www.hbo-raad.nl) Er studeren ongeveer 20.000 studenten in het hoger kunstonderwijs. Binnen de vijf domeinen zijn op bachelorniveau brede opleidingsprofielen geregistreerd, waarbinnen de verschillende opleidingen met hun curricula een plek hebben. Voor de kunstvakdocentenopleidingen en ook voor de master Kunsteducatie zijn specifieke opleidingsprofielen geformuleerd. In de sector amateurkunst en kunsteducatie zijn met name de docentenopleidingen Beeldende kunst en vormgeving, Dans, Muziek en Theater en de opleiding Muziek relevant. De docentenopleidingen richten zich op zowel het binnen- als het buitenschoolse veld.

Bij deze opsomming vallen een paar zaken op. Schrijven en Nieuwe media hebben geen eigen (docenten)opleiding in het hbo-kunstonderwijs. Met name binnen de opleiding voor docent Beeldende kunst en vormgeving zijn er mogelijkheden om zich te specialiseren als docent Nieuwe media. Schrijfopleidingen hebben nog minder een eigen plek in het kunstonderwijs. Er zijn wel enkele specifieke opleidingen voor scenarioschrijven en schrijven voor toneel en performance. Ook bestaat er een schrijfopleiding verbonden met beeldende kunst. Komend jaar start een nieuwe opleiding Creative Writing. Genoemde schrijfopleidingen zijn bij profielen in andere disciplines ondergebracht, zoals bij Theater en Autonome Beeldende kunst. Bij Nieuwe media, maar vooral bij Schrijven, wordt een eigen zelfstandige opleiding sterk gemist en er wordt een dringend appel gedaan op het hbo-kunstonderwijs om dat te veranderen.

Bij Muziek valt op dat er twee opleidingsprofielen zijn die zich richten op het veld van de amateurkunst en kunsteducatie. In de opleiding Muziek worden onder andere de vele instrumentalisten opgeleid. Het dilemma bij deze opleidingen is dat er aan de ene kant excellerende musici moeten worden afgeleverd, en aan de andere kant musici die kunnen werken met amateurmusici en groepen in het brede veld. Zowel vanuit het veld als vanuit het hbo werd signaleerd dat deze kwestie extra aandacht verdient. Het heeft te maken met het spanningsveld om de ambities en potenties van studenten aan te laten sluiten bij hun mogelijkheden in de beroepspraktijk. En dan op een positievere manier dan het beeld van de kunstenaar die niet goed genoeg blijkt voor de top en daarom ‘noodgedwongen’ in de kunsteducatie terechtkomt.

De opleidingsprofielen voor de docentenopleidingen stammen uit 2004. Op dit moment is het landelijk netwerk van de kunstvakdocentenopleidingen (KVDO) bezig met de ontwikkeling van een nieuw, gemeenschappelijk competentieprofiel voor de docentenopleidingen. Dat competentieprofiel is tijdens de verschillende veldgesprekken aan de orde geweest. Bij het ‘valideren’ van het profiel door het werkveld kunnen de veldgesprekken een waardevolle rol spelen. Tijdens de veldgesprekken is uitgebreid gesproken over wat er voor het werkveld nodig is vanuit het kunstonderwijs. Het schema in het hart van deze uitgave is daar een eerste impressie van.

Het hbo dekt niet het hele werkveld af. Allerlei kunstuitingen hebben er geen plek, zoals verschillende dansstijlen, schrijfvormen en onderdelen van de beeldende kunst. Het is belangrijk dat men zich dat realiseert als er wordt nagedacht over het beter op elkaar afstemmen van de hbo-kunstopleidingen en het werkveld.

20.000 studenten in het hoger kunstonderwijs worden tot een breed scala van beroepen opgeleid. En het werkveld is nog breder.

COMPETENTIES

Het behoeft geen betoog dat de doelgroepen binnen de verschillende werkvelden met hun motieven en hun veranderende behoeften een enorme uitdaging vormen voor de mensen die in de sector werken, dus voor de uitstroom van kunstopleidingen.

Steeds meer afgestudeerden krijgen te maken met een 'gemengde beroepspraktijk'. Bijvoorbeeld een kunstdocent die binnenschools voor vmbo- en vwo-groepen staat, 's avonds een toneelvereniging leidt en af en toe bijdraagt aan een multidisciplinair community art-project. Maar welke vaardigheden moet deze docent/artistiek leider allemaal hebben om binnen die uiteenlopende werkvelden op een inspirerende manier actief te kunnen zijn? De benodigde competenties voor de sector waren tijdens de veldgesprekken een belangrijk onderwerp.

De breedte van het werkveld en van de beroepspraktijk kwam helder tot uiting in de genoemde competenties: creativiteit en flexibiliteit, ondernemerschap, kunnen inspireren en enthousiasmeren, didactische en pedagogische vaardigheden (waaronder goed feedback kunnen geven), kunnen werken met groepen, verbindingen kunnen leggen met andere kunstdisciplines en met de omgeving. En natuurlijk: kunstenaarschap en beheersing van het ambacht.

In ieder tweede gesprek is gevraagd welke competenties de deelnemers het belangrijkste vonden. Vrij algemeen noemden zij typische 'kunstenaarseigenschappen' als creërend vermogen en ambachtelijk vermogen de belangrijkste competenties. Duidelijk is dat naast alle brede competenties en kwaliteiten de kunstambachtelijke kwaliteiten als wezenlijk worden beschouwd voor docenten, dirigenten, regisseurs en andere artistiek leiders.

Tijdens sommige veldgesprekken is ook een andere mogelijke benadering ter sprake gebracht, namelijk die van een opleiding tot algemeen kunstdocent. Die optie zou tegemoetkomen aan de groeiende behoefte in het werkveld aan multidisciplinaire docenten. Anderen betoogden dat het al lastig is om in de vier jaar van een bacheloropleiding met voldoende diepgang aandacht te besteden aan alle aspecten van een specifieke kunstdiscipline plus het bijbrengen van de nodige pedagogische en didactische vaardigheden. De master Kunsteducatie is een waardevolle aanvulling op de bacheloropleidingen. De optimale verhouding tussen diepgang en breedte blijkt in ieder geval ook een belangrijk thema in de veldgesprekken.

Naast brede competenties en veelzijdigheid blijven kunstambachtelijke kwaliteiten en diepgang wezenlijk. Dit is een spanningsveld.

Samengevat constateren we ten aanzien van de competenties van docenten kunst-educatie en artistiek leiders een aantal discussiepunten die potentiële onderwerpen zijn voor vervolgesprekken:

1. Docenten kunsteducatie zouden in de eerste plaats kunstenaar moeten zijn. Maar pedagogische en didactische kennis en ervaring zijn ook nodig. Welk evenwicht is gewenst?
2. Van docenten wordt ambachtelijke en artistieke diepgang verwacht, maar aan de andere kant groeit in de beroepspraktijk de behoefte aan multidisciplinair werken. Hoe houden opleidingen diepgang in een specifieke discipline en veelzijdigheid in evenwicht? Deze vraag sluit aan bij het spanningsveld tussen projectmatig werken en snel inspelen op ontwikkelingen aan de ene kant en longitudinale leertrajecten aan de andere kant.
3. De beroepspraktijk is breed, maar verandert ook nog eens voortdurend. Kunst-docenten zullen zich dan ook regelmatig moeten bijscholen. Voor docenten in vaste dienst (een afnemende groep!) is dat wellicht in een cao te regelen. Voor de groeiende groep zzp'ers kan dat een aanzienlijke financiële hobbel betekenen.
4. Naast disciplinespecifieke competenties en kwaliteiten die bij het docentschap horen, is er nóg een groep competenties die relevant is. Deze hebben betrekking op het (cultureel) ondernemerschap en het vermogen om verbindingen te leggen met de directe omgeving, zoals musea en culturele evenementen.
5. Gewenste competenties worden over het algemeen doelgroepneutraal beschreven. Toch valt niet te ontkennen dat bijvoorbeeld de groepsdynamiek van een vmbo-klas anders is dan binnen een koor met volwassenen. Interculturele groepen reageren op hun beurt weer anders dan groepen ouderen. Ook aan die verschillen besteden opleidingen idealiter de nodige aandacht.
6. Het is door de veranderingen in de studiefinancierings- en bekostigings-systematiek veel moeilijker geworden om een tweede bacheloropleiding te doen. Dit gaat zeker binnen de discipline Muziek gevolgen hebben, doordat er nog weinig professionele dirigenten voor de amateurkoren en orkesten zullen afstuderen. Dit zal leiden tot een behoorlijk tekort.

BEKWAAMHEID

In de afgelopen jaren heeft het beschikken over de bekwaamheid die nodig is voor een bepaalde functie een veel grotere nadruk gekregen. Dat geldt voor de kunst-educatie binnen en buiten het onderwijs. Om in het regulier onderwijs les te mogen geven is echter altijd een onderwijsbevoegdheid nodig, gekoppeld aan wettelijk vastgelegde bekwaamheidseisen. Afgestudeerden aan de docentenopleidingen hebben formeel een brede bevoegdheid binnen hun discipline.

In het zeer diverse veld hangt het van veel aspecten af welke bekwaamheden nodig zijn. Afgestudeerden kunnen met hun zogenaamde bekwaamheidsdossier laten zien dat zij de nodige bekwaamheden hebben opgedaan en onderhouden.

Met name vertegenwoordigers van de binnenschoolse kunsteducatie menen dat het bekwaamheidsdossier een belangrijkere functie zou moeten hebben, bijvoorbeeld bij de profilering van kunstenaars/docenten naar aandachtsgebied (po, vmbo, bovenbouw vwo, examenvakken havo/vwo, buitenschools).

In de buitenschoolse kunsteducatie is bekwaamheid soms belangrijker dan een specifiek kunstvakdiploma. Beroepskunstenaars kunnen bijvoorbeeld voor de Centra voor de Kunsten heel aantrekkelijk zijn voor het geven van workshops, lessen of projecten. Dansscholen maken voor streetdancelessen af en toe gebruik van zogenaamde peer educators: jongens en meisjes ‘van de straat’ die soms heel goed in staat zijn om jongeren moves te leren. Een nadeel van mensen die geen docentenopleiding hebben gevolgd, kan zijn dat zij minder goed in staat zijn om doorgaande leerlijnen te verzorgen of om leerdoelen op langere termijn te realiseren.

In de amateurkunst is vaak geen professioneel kader beschikbaar en leidt of begeleidt een ervaren zanger, toneelspeler of kunstschilder de leden van een koor, toneelvereniging of schildersclub.

Het zeer diverse veld vraagt om bekwaamheden die specifiek afgestemd zijn op de praktijk.

Life long learning is nodig en zorgt voor ontmoeting tussen hbo en werkveld.

LIFE LONG LEARNING

In veel beroepsgroepen is het algemeen gangbaar dat mensen na hun opleiding bezig blijven met na- en bijscholing. Uit de veertien veldgesprekken komt ook het beeld naar voren dat vier jaar (en voor een deel van de afgestudeerden een jaar voor de master) te kort is om 'complete' kunstdocenten op te leiden. Daar komt bij dat het werkveld ook in de toekomst zal blijven veranderen, waardoor zelfs de meest complete kunstdocent na verloop van tijd achterloopt. De master Kunsteducatie is een waardevolle aanvulling op deze bacheloropleidingen.

De deelnemers aan de veldgesprekken benadrukken het belang van bijscholingsmogelijkheden, maar constateren tevens dat het actuele aanbod op dat gebied beperkt is. Opleidingen en de beroepspraktijk zouden samen actiever moeten zijn om aanbod te creëren.

Bijscholingsmogelijkheden aan de kunstvakopleidingen leveren bovendien waardevolle contactmomenten op tussen het werkveld en de beroepspraktijk, waardoor het mes aan twee kanten snijdt. Als afgestudeerden regelmatig voor bijscholingen bij de opleidingen komen, kunnen zij op hun beurt die opleidingen bijpraten over de beroepspraktijk. Idealiter is life long learning voor kunstdocenten een kwestie van halen en brengen. Voor opleidingen geldt hetzelfde. Kennis en informatie over de beroepspraktijk kan aanleiding zijn voor nieuwe bijscholingsprogramma's of zelfs voor aanpassingen van de curricula van de opleidingen.

Tijdens de veldgesprekken kwam ook de aansluiting tussen mbo en hbo aan de orde. Het mbo is immers een potentiële toeleverancier van het hbo en levert met een aantal opleidingen ook een eigen bijdrage aan het werkveld. Velen bevestigden dat ook hier een goede afstemming van belang is en dat het onderwerp thuishoort op de agenda van structureel overleg tussen beroepspraktijk en opleidingen.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Unaniem vonden de deelnemers de veldgesprekken nuttig, waardevol en leerzaam. De behoefte aan dit soort gesprekken wordt breed onderschreven. De bereidheid om naar elkaar te luisteren en met elkaar in discussie te gaan was groot. In de gesprekken bleek ook dat de beeldvorming wederzijds verbeterd kan worden. Het beeld dat deelnemers uit de beroepspraktijk van het hbo hadden bleek soms gebaseerd op de eigen ervaringen met het kunstonderwijs in het verleden en men bleek verrast over nieuwe ontwikkelingen. Vertegenwoordigers uit het hbo gaven aan dat in de opleidingen het beeld van het diverse werkveld niet altijd volledig is.

*Structurele ontmoeting
verbetert de afstemming en
wederzijdse beeldvorming*

Voor de vorm van structurele gesprekken, voor de deelnemers en voor de onderwerpen werden verschillende suggesties gegeven. Dat is tekenend voor de wens en de bereidheid bij opleidingen en werkveld om elkaar te ontmoeten en te inspireren. Hieronder volgt een aantal aanbevelingen voor overleg in de toekomst.

1. Veel onderwerpen zijn de revue gepasseerd. Voor structureel landelijk overleg tussen opleidingen en beroepspraktijk zijn een heldere doelstelling en goede agenda nodig.
2. Voor de inhoud van de gesprekken in de toekomst zijn in dit document verschillende onderwerpen benoemd in de paragrafen ‘Trends en thema’s’ en ‘Competenties’.
3. Er wordt duidelijk waarde gehecht aan gesprekken binnen de disciplines vanwege de eigen thema’s en bij Schrijven en Nieuwe media ook vanwege de profilering. Daarnaast viel op dat veel deelnemers pleitten voor interdisciplinaire gesprekken, dus voor verbindingen tussen disciplines. Dit vraagt om een keuze voor een vorm waarin beide een plek kunnen krijgen. Ook de verbinding tussen binnenschoolse en buitenschoolse kunsteducatie vraagt daarbij aandacht.
4. Naast landelijk overleg per discipline uitten velen de wens aan regionaal overleg tussen opleidingen en hun geografische Umfeld. Deze regionale uitwisseling zou wellicht de vorm van werkbezoeken kunnen krijgen, waarbij steeds een van de gesprekspartners gastheer is en van de gelegenheid gebruikmaakt zijn instelling/organisatie nader te presenteren. Op regionaal niveau werd het belang van regionale expertisecentra benoemd.
5. Het is van belang tot een bredere en meer evenwichtige samenstelling van de veldgesprekken te komen vanuit het werkveld en vanuit het hbo. Een brede basis en tijdige planning van de gesprekken komt de uitwisseling ten goede. Het is wenselijk om daarbij nog te kijken naar een goede inbedding van Schrijven en Nieuwe media, omdat die in het hbo geen eigen netwerken hebben en ook in het werkveld minder geprofileerd zijn.
6. Afstemming met de overlegvormen in de andere sectoren, zoals de professionele kunst, kan zinvol zijn.

DEELNEMERS

Veldgesprekken november 2010 – mei 2011

BINNENSCHOOLSE KUNSTEDUCATIE

Jeanine Vlastuin, Vereniging Cultuurprofiel scholen (VCPS), Amadeus Lyceum Vleuten

Leontine Broekhuizen, Samenwerkingsberaad Kunstvakken (SBKV), ArtEZ Arnhem

Dirk Monsma, adviseur kunsteducatie Rotterdam

Petra Levert, Kunstbalie Tilburg

Jeroen Jesse, Stichting Impresariaat Uit de Kunst Utrecht

Wieneke van Breukelen, kunstvakdocentenopleidingen (KVDO), Fontys Dansacademie Tilburg

Dick Laning, KVDO, Noordelijke Hogeschool Leeuwarden

Dominique Romeny, KVDO, Hogeschool Inholland Haarlem, ROC van Amsterdam

Marcel de Groen, KVDO, ArtEZ Hogeschool Arnhem

BEELDENDE KUNST

Marijke Schurink, beeldend kunstenaar Amersfoort

Karin Moerkerk, De kracht van Inspiratie.nl Heemstede

Luc van Driessche, Wackers Academie Amsterdam

Hermie van Kempen, Het Palet Zwolle

Sylvia Hagers, SKVR Rotterdam

Ria van Els, textielkunstenaar, Zijdar Heemskerk

Ad van Strien, De werkschuit Zeist

Dick Kleingeld, KVDO, Hogeschool Windesheim Zwolle

DANS

Petra van Aken, Het Kabinet Danst Arnhem

Noes Fiolet, Fiolet Studio's Capelle a/d IJssel

Kim van Vlerken, Eyewash Eindhoven

Daniela Lemmens, Artiance Alkmaar

Pascale Price, Koorenhuis Den Haag

Herma Tuunter, KVDO, Fontys Dansacademie Tilburg

Leo Molendijk, KVDO, Codarts Rotterdam

MUZIEK

Marc Winder, Muziekpakhuis Amsterdam

Alexander Plooi, Muziekschool Veenendaal

Jos Schillings, KVDO, Hogeschool voor de Kunsten Utrecht

Frank Bollebakker, Gooische Muziekschool Hilversum

Robin Hafkenscheid, Kunstencentrum de Kom Nieuwegein
 Karel Kok, Muziekpraktijk 6a Schagen
 Charles Vermeer, Charles Vermeer Zanginstituut Capelle a/d IJssel
 Leo Molendijk, KVDO, Codarts Rotterdam
 Gerdien Visser, KVDO, Rockacademy Fontys Hogeschool

NIEUWE MEDIA

Michiel Koelink, Hogeschool voor de Kunsten Amsterdam
 Olga Mink, Kunstbalie Tilburg, AKV/St. Joost Breda en 's Hertogenbosch
 Piet Elenbaas, Centrum voor de Kunsten De Leeuwenkuil Deventer
 Huub 't Hoen, SKVR Beeldfabriek Rotterdam
 Leo Molendijk, KVDO, Codarts Rotterdam
 Levien Nordeman, Setup Utrecht, Willem de Kooning Academie Rotterdam
 Mirjam van Tilburg, KVDO, Willem de Kooning Academie Rotterdam

SCHRIJVEN

Gijs ter Haar, Zimihc Utrecht
 Hella Kuipers, eigen schrijfopleiding Leeuwarden
 Pauline Durlacher, Schrijversvakschool Groningen
 Louis Stiller, Schrijven Magazine en Schrijven online
 Koos van den Kerkhof, Docentenopleiding Creatief Schrijven (DOCS) Amsterdam
 Marcel de Groen, KVDO, ArteZ Hogeschool Arnhem

THEATER

Marjon Visser, Theater Krater Amsterdam
 Annemiek Dijkstra, Theaterwerkplaats de Prins van Groningen
 Maren Siebert/Wim Wentzel, Bekijk 't Amsterdam
 Marcel Jansen, KVDO, Fontys Hogeschool Tilburg
 Dorothe Lucassen, Het Wilde Westen Utrecht
 Bob van der Lugt, SKVR Rotterdam
 Gudrun Beckmann, KVDO, Noordelijke Hogeschool Leeuwarden

*Namens de HBO-raad nam Fons Schneijderberg deel aan de gesprekken.
 Piet Roorda van Kunstfactor was gespreksleider tijdens de gesprekken.
 In de eerste ronde gesprekken zorgden Waso Bacharidou, Maryan Hess en
 Judith Rippen, medewerkers van Kunstfactor, voor de verslaggeving.
 Roel Mazure, freelancejournalist en – tekstschrijver, woonde de tweede
 serie gesprekken bij voor het maken van het eindverslag.*

COLOFON

Dit is een gezamenlijke uitgave van de HBO-raad en Kunstfactor

Tekst

Roel Mazure, freelancejournalist en tekstschrijver

Redactie

Piet Roorda, Kunstfactor

Fons Schneijderberg, HBO-raad

Vormgeving

Willem de Bruijn, BLADEN&CO

© HBO-raad en Kunstfactor, juni 2011

Dit is een uitgave van de HBO-raad en Kunstfactor, sectorinstituut amateurkunst. Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een automatisch gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Kunstfactor

Sectorinstituut amateurkunst

Kromme Nieuwegracht 66

Postbus 451

3500 AL Utrecht

+31 (0)30 711 51 00

HBO-raad

Prinsessegracht 21

Postbus 123

2501 CC Den Haag

+31 (0)70 312 21 21

*Kunstvakopleidingen
en het werkveld zijn
doordrongen van het
belang van ontmoeting
en uitwisseling.*

HBO raad
vereniging van hogescholen

KUNSTFACTOR
SECTORINSTITUUT
AMATEURKUNST